

NGANTOY PENGIKOWAN KO SHI
IBALOI ILOCANO PILIPINO ENGLISH
(How I'll Say It in Ibaloi,
Ilocano, Pilipino and English)

compiled by

Christeta Caliag

A Phrase Book For Ibaloi

Summer Institute of Linguistics, Inc.
Translators 1976 Publishers
 1176-25

Printed in the Philippines

Published
in cooperation with
Bureau of Elementary Education
and
Institute of National Language
of the
Department of Education and Culture
Manila, Philippines

FOREWORD

Some of the glory of the Philippines lies in the beautiful variety of people and languages within its coasts. It is to the great credit of the national leadership over the years that no attempt has been made to destroy this national heritage. The goal has been instead to preserve its integrity and dignity while building on this strong foundation a lasting superstructure of national language and culture.

The present book is one of many designed for this purpose. It recognizes the pedagogical importance of dividing literacy and second language learning into two steps--literacy being the first. When a student has learned to read the language he understands best, the resulting satisfaction in his accomplishment gives the drive and confidence he needs to learn the national language. His ability to read, furthermore, is the indispensable tool for the study this program will require.

The Department of Education and Culture of the Philippines is proud to present this latest volume in a nationwide series designed to teach the national language through literacy in the vernaculars. It will strengthen both the parts of the nation and the whole.

JUAN L. MANUEL
Secretary

PREFACE

The purpose of this book is to help speakers of Ibaloi communicate with speakers of Pilipino, Ilocano, and English.

Useful phrases are given in four languages. They are grouped by topics but are not dialogues. Translations are not literal. We tried to make them right for the situation.

The phrases were compiled with the assistance of members of the Summer Institute of Linguistics during a Writing Workshop held in Bagabag, Nueva Vizcaya during November-December, 1976.

I am grateful to Mr. Rodolfo Barlaan and Mr. Perry Macabuhay for supplying the Pilipino versions and to Miss Helen Madrid and Mrs. Patricia Macabuhay for the Ilocano. All are field workers of the Translators Committee of the Philippines.

Cristeta Caliaog
Soysayan, Kabayan, Benguet

Toy Pengon-an Ni Me-basa

1.	Maykowan No Warey Me-aspol	2
2.	Pengitek Tan Panrispito Ni Ka-it	4
3.	Kanayon Ja Emaykowan	6
4.	Pakiam-anta Ni Eshom Ja Too	12
5.	Maypangkep Ni Pamilja	14
6.	Maypangkep Ni Nan-aaki-an	16
7.	Maypangkep Ni Sakit	20
8.	Keparparte Ni Bakdang	22
9.	Pan-a-asel	26
10.	Pansodat	28
11.	Timpo Ni Panangan	32
12.	Kilakilasi Ni Mekan	34
13.	Penomkal Tan Pantabal	36
14.	Panbiyake	40
15.	Maypangkep Ni Timpo	46
16.	Panshemag Shi Shudad	48
17.	Tabtabel Shi Eskuwedaan	52
18.	Sota Ira Emankoshap, Emantejab Tan Komkompormi Ja Emankiykiy	54
19.	Oras	58
20.	Panbidang	64
21.	Pilak	66

Maykowan No Warey Me-aspol

Pengitek Tan Panrispito Ni Ka-it

Kanayon Ja Emaykowan

Maykowan No Warey Me-aspol

Shi Shalan

1. Toy edapo-an mo?
2. Toy daban mo?
3. Ondawak shiman.
4. Ondawak shi kad-an jo.

Shi baley

1. ----
2. ----
3. Sekep ka.
4. Ipengdok.
5. Ondawakda.
6. Ondaw kito.

1. Naggappuam?
2. Papanam?
3. Idiay.
4. Mapanak idiay ayanyo.

1. Apo.
2. Dakayo gayam!
3. Umuli kayo.
Sumrek kayo.
4. Umun-unaakon.
5. Agawidakon.
6. Intayon.

Sa daan:

1. Saan kayo nanggaling.
2. Saan kayo pupunta.
3. Diyan lang.
4. Pupunta ako sa inyo.

Sa bahay:

1. Tao po!
2. Kayo pala.
3. Umakyat kayo.
Tuloy po kayo.
4. Mauuna na ako sa inyo.
5. Uuwi na ako.
6. Tayo na.

1. Where are you coming from?
2. Where are you going?
3. I am going there.
(I am just walking.)
4. I am going to your place.

1. Hello.
(call when approaching
house)
2. You come.
3. Come on up.
Come inside.
4. I'll go ahead.
(said when leaving)
5. I'm going home.
6. Let's go now.

Pengitek Tan Panrispito ni Ka-i!:

1. Ekanas i anak mo.	1. Nagpintas ti anakyon.
Nakaluklukmeg!
2. Mapteng i dogad jo.	2. Napintas ti lugaryo.
3. Piyan kod shay ta etalna.	3. Kayatko ditoy ta natalna.
4. Edaingken mandoto.	4. Naglaingka nga aglutp.
5. En-amis i sira.	5. Nagimas ti kinnan tayo.
6. Edaing ken man-ingdes?	6. Naglaingka nga aginglis.
7. Detaratoen taka?	7. Mabalin nga litratuen
kayo?
8. Dispensal mo, ekak enkakaraa.	8. Despensarem ta diak
inggagara.
9. Selamat.	9. Agyamanak.

1. Maganda ang iyong anak.
Napakalusog.	1. Your child is beautiful.
So healthy.
2. Magandang tirahan ang iyong
lugar.	2. Your place is a nice place
to live.
3. Gusto ko rito. Tahimik na
lugar.	3. I like it here; it's a
peaceful place.
4. Mahusay kang magluto.	4. You are a good cook.
5. Napakasarap ng pagkaingiyon.	5. That meal was delicious.
6. Mahusay kang magsalita ng
Ingles.	6. You are an expert at speaking
English.
7. Maaari ba'kitang kunan ng
larawan.	7. May I take your picture?
8. Ipagpaumanhin po ninyo, hindi
ko po sinasadya.	8. Sorry, it wasn't intentional.
9. Salamat po.	9. Thank you.

Kanayon Ja Emaykowan

1. Ekak amta.	1. Diak ammo.
2. Osto bay-in.	2. Bay-amon.
3. Olayto ka.	3. Adda kenka.
4. Olayto-ak.	4. Siakton.
5. Ondawak da.	5. Mapanakon.
6. Kaled shay.	6. Umayka man ditoy.
7. Mowak ka itomkale ni coke.	7. Ikkannak man iti coke.
8. Ilokat moy sabiyen.	8. Ilukatmo man ta ridaw.
9. Ilkeb moy tawa.	9. Irikepmo ta tawa.
10. Kanin ka.	10. Mabiit laeng.
11. Pakidaw ka son sikak.	11. Makikuyugka kaniak.
12. Sipay kadbam?	12. Asino dayta kedduam?
13. Amtam i miyor shiman na dogad?	13. Am-ammom ti mayor ti dayta a lugar?
14. Amtak no on-an ko.	14. Annok no makitak.
15. Sipay ngaran to?	15. Ania ti naganna?

1. Hindi ko alam.	1. I don't know.
2. Bayaan mo na.	2. Nevermind.
3. Bahala kayo.	3. It's up to you.
4. Ako na.	4. I'll do it.
5. Aalis na ako.	5. I'll be going now.
6. Halika rito.	6. Come here.
7. Dalhan mo ako ng 'coke'.	7. Bring me a Coke.
8. Buksan mo ang pinto.	8. Open the door.
9. Isara mo ang bintana.	9. Close the window.
10. Sandali lang.	10. Please wait a moment.
11. Sumama kayo sa akin.	11. Come with me.
12. Sino ang kasama mo?	12. Who is your companion?
13. Kilala mo ba ang alkalde sa lugar na iyon?	13. Do you know the mayor of that place?
14. Kilala ko siya sa mukha.	14. I know him by sight.
15. Ano ang pangalan niya?	15. What is his name?

16. Dinibkan ko.
17. Ekak ebatan.
18. Ngaran niyay?
19. Ngaran nitan?
20. Ngaran niman?
21. Maka dapis nitan?
22. Pigan?
Sipa?
Maka?
23. Shi?
Ngantoy?
Toy pesing?
24. Apay ngay?
25. Nganto?
26. Kadbaimak ka?
27. Waray silsiljom?
28. Aporado-ak.

16. Diak malagipen./
Nalipatakon.
17. Diak maawatan.
18. Ania daytoy?
19. Ania dayta?
20. Ania daydiay?
21. Akin lapis dayta?
22. Kaano?
Asino?
Akinkukua?
23. Adinno?
Apay?
Kasano?
24. Apay nga saan.
25. Pangngaasim ta ulitemman.
26. Mabalin nga kuyugennak?
27. Adda sinsilyom?
28. Sige. Agap-apuraak ngamin.

16. Hindi ko matandaan.
Nakalimutan ko na.	16. I don't remember./I have forgotten.
17. Hindi ko maunawaan.	17. I do not understand.
18. Ano ito?	18. What is this?
19. Ano iyan?	19. What is that?
20. Ano iyon?	20. What is that yonder?
21. Kaninong lapis iyan?	21. Whose pencil is that?
22. Kailan?
Sino?
Kanino?	22. When?
Who?
Whose?
23. Saan?
Bakit?
Papaano?	23. Where?
Why?
How?
24. Bakit hindi?	24. Why not?
25. Pakiulit mo nga ang iyong sinabi?	25. Please repeat what you said.
26. Maaari bang samahan mo ako?	26. Would you please accompany me?
27. May barya ka ba?	27. Do you have small change?
28. Nagmamadali ako!	28. I'm in a hurry.

Pakiam-anta Ni Eshom Ja Too

Paypangkep Ni Pamilja

Maypangkep Ni Nan-aaki-an

Pakiam-anta ni Eshom Ja Too

1. Taga-ano kayon sigod?	1. Taga-ano ka a sigud?
2. Toy kad-an jo niman?	2. Paggigianam itan?
3. Toy edapo-an mo di?	3. Naggappuam itan?
4. Warey ibagam?	4. Ania ti mabalin nga maipaayko kenka?
5. Dimawak alin meki-adibay.	5. Agpassiarak laeng.
6. Ikamotok mo?	6. Kasangsangpetmo?
7. Edapoak shi Baguio nonta mashem.	7. Wen, kasangsangpetko laeng idi kalman a naggapu idiy Baguio.

1. Taga saan po ba kayong talaga?
2. Saan kayo nakitira ngayon?
3. Saan kayo galing ngayon?
4. Ano ang maipaglilingkod ko sa inyo.
5. Dumadalaw lang ako.
6. Kararating mo lang ba?
7. Oo, kararating ko lang kahapon mula sa Baguio.

1. Where are you from originally?
2. Where are you staying now?
3. Where did you just come from?
4. What can I do for you?
5. I just came to visit.
6. Have you just arrived?
7. Yes, I came just yesterday from Baguio.

Maypangkep ni Pamilja

1. Wara pay laeng si tatang mo?	1. Sibibiag pay laeng dagiti nagannak kenka?
2. Owen nem etey si nanang ko nonta sakey taw-en.	2. Sibibiag pay laeng ni Tatang, ngem ni Nanang ket natay idi napalabas a tawen.
3. Piga kayon san-aaki?	3. Mano kayo nga agkakabsat?
4. Balo kamin san-aaki.	4. Walo kami amin.
5. Sikam i pangodoan?	5. Sika ti inauna?
6. Ayshi, sikak i orishiyen.	6. Saan, siak ti inaudi.
7. Pigoy taw-en mo?	7. Mano ti tawenmo?
8. Warey asebam?	8. Adda asawamon?
9. Pigey anak jo?	9. Adda annakmon?
10. Dima i anak ko.	10. Wen, adda liman.
11. Showa i bii tedo i daki.	11. Dua ti babbai ken tallo ti lallaki.

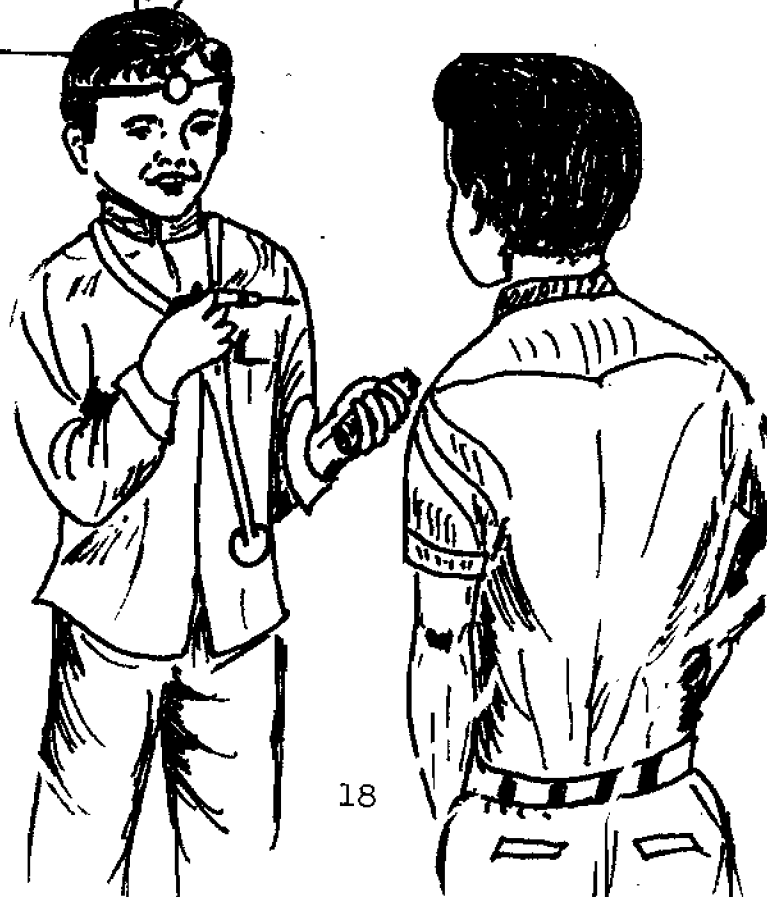
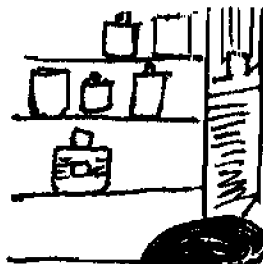
1. Buhay pa ba ang tatay mo?
2. Oo, pero ang nanay ko ay namatay noong isang taon.
3. Ilan kayong magkakapatid?
4. Walo kaming magkakapatid.
5. Kayo ba ang panganay?
6. Hindi, ako ang bunso.
7. Ilan taon na kayo?
8. May asawa ba kayo?
9. May mga anak na ba kayo?
10. Oo, mayroon na akong limang anak.
11. Dalawang babae at tatlong lalaki.

1. Is your father still living?
2. Yes, but my mother died last year.
3. How many brothers and sisters do you have?
4. There are eight children in our family.
5. Are you the eldest?
6. No, I am the youngest.
7. How old are you?
8. Do you have a wife?
9. Do you have children?
10. Yes, I have five children.
11. Two are girls and three are boys.

Maypangkep ni Nan-aaki-an

tatang	ama	ama	father
nanang	ina	ina	mother
anak	anak	anak	offspring
anak	anak	anak	son/daughter
aseba	asawa	asawa	husband
aseba	asawa	asawa	wife
ebalo	balo	balo	widower/widow
kajem	ka ayan-ayat	nobyas	fiancee
agi	kabsat	kapatid	brother/sister
orishiyas	ub-ubing	bunso	younger
pangodoan	in-inuna	panganay	older
apo	apo	ramo	grandparent
apo	apoko	apo	grandchild
angkel/anti	uliteg/ikit/anti	tiyuhin/tiyahin	uncle/aunt
panganakan	kaanakan	pamangkin	nephew/niece
kasingsing	kasinsin	pinsan	cousin

ineppo	katugangan	biyanan	parent-in-law
bayaw	kayong	bayaw	brother-in-law
bayaw	ipag	hipag	sister-in-law
ineppo	manugang	manugang	son/daughter-in-law
pangaki-an	kabagyan	(mga)kamag-anak	relative(s)
kaidi-an	kailian	kababayan	townmate
kajem	gayyem	kaibigan	friend
kabakal	kabusor	kaaway	enemy
too	tao	tao	person
daki	lalaki	lalaki	male
bii	babai	babae	female
nga-nga	ubing	bata	child
balodaki	baro	binata	young man (unmarried)
marikit	balasang	dalaga	young woman (unmarried)
ne-ama/aba-kol	lallakay/ babbaket	matandang lalaki/babae	old man/woman

Maypangkep Ni Sakit

Keparparte Ni Bakdang

Maypangkep ni Sakit

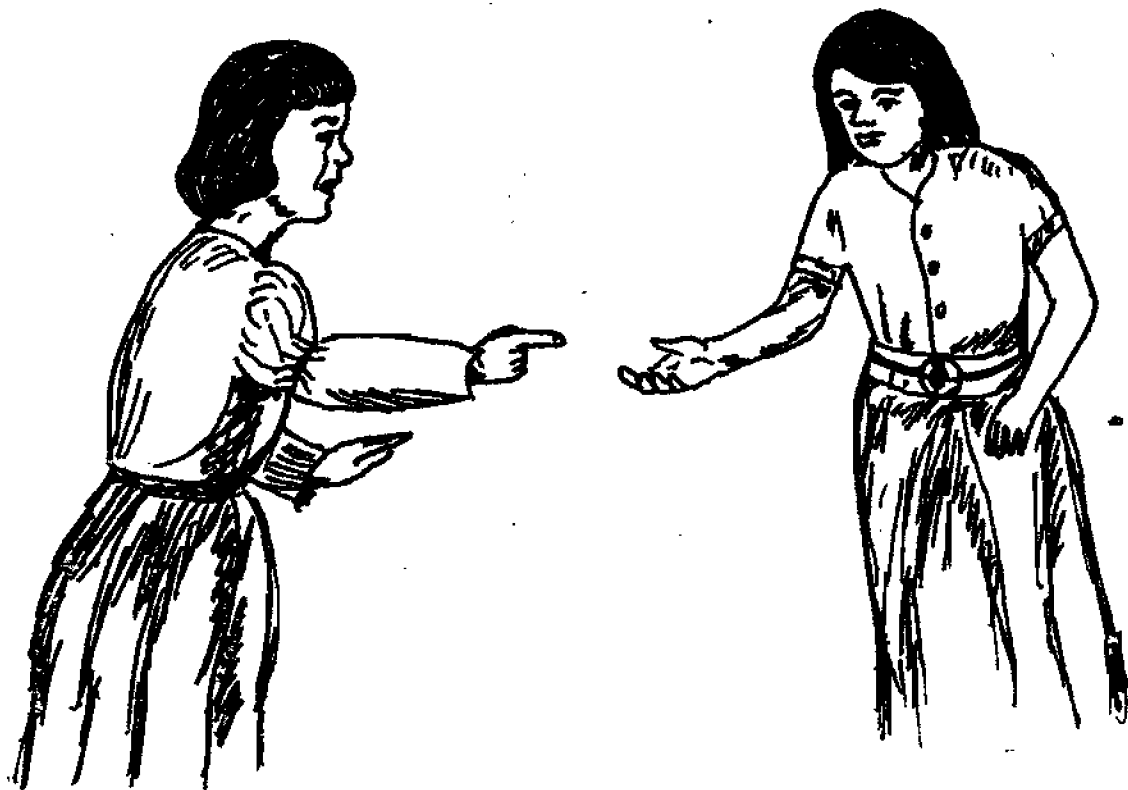
1. Singa onsakitak.	1. Madi ti rikriknaena.
2. Eman sekit.	2. Masakit.
3. Kepan paekas.	3. Agpakitaka iti doktor.
4. Toy kad-an ni doktor?	4. Ayan ti doktor?
5. Ngaran ni ensakit?	5. Ania ti rikriknaem?
6. Ensakit i toktok ko.	6. Nasakit ti ulok.
7. Inmotaak nonta edabi.	7. Nagsarwaak idi rabii.
8. Naka manke-olaw.	8. Maululawak ken
aggurgurigorak.
9. Warey malariak emo.	9. Addan sa malariak.
10. Injectionan taka.	10. Indiksionan daka.
11. Tomal mo iyay no olas dose
ni inaakew.	11. Tomarem daytoy agas kada
tumenga ti aldaw.

1. Masama ang kanyang pakiramdam.	1. He doesn't feel well.
2. Siya ay may sakit.	2. He is sick.
3. Pumunta ka sa manggagamot.	3. Go to the doctor.
4. Saan ako tatawag ng manggagamot.	4. Where can I find a doctor?
5. Ano ang iyong nararamdaman?	5. Tell me how you feel.
6. Masakit ang aking ulo.	6. I have a headache.
7. Nagsuka ako kagabi.	7. I vomited last night.
8. Nahihilo ako at may lagnat.	8. I feel dizzy and have a fever.
9. May malaria yata ako.	9. I think I have malaria.
10. Iiniksiyunan kita.	10. I will give you a shot.
11. Inumin ninyo ang gamot na ito tuwing tanghali.	11. Take this medicine every day at noon.

Keparparte ni Bakdang

takday	takkiag	bisig	arm
beneg	likud	likod	back
bakdang	bagi	katawan	body
pokel	tulang	buto	bone
timid	timid	baba	chin
pagew	barukong	dibdib	chest
tangida	lapayag	tainga	ear
siko	siko	siko	elbow
mata	mata	mata	eye
dopa	rupa	mukha	face
kalomot	ramay	daliri	finger
sedí	saka	paa	feet
temok	muging	noo	forehead
bowek	buok	buhok	hair (head)
takday	ima	kamay	hand
poso	puso	puso	heart
poweg	tumeng	tuhod	knee

olpo	luppo	hita	leg, upper
taladong	gurong	binti	leg, lower
altey	dalem	atay	liver
bongot	ngiwat	bibig	mouth
koko	kuko	kuko	nail
bokdew	tengnged	leeg	neck
edeng	agong	ilong	nose
tagdang	paragpag	tadyang	rib
abada	abaga	balikat	shoulder
ekes	tiyan	tiyan	stomach
sangi	ngipen	ngipin	teeth
bokdew	karabukob	lalamunan	throat
panganga-an	tangan	hinlalaki	thumb
kalomot ni sedi	tangan ti saka	daliri ng paa	toe
shila	dila	dila	tongue

Fan-a-asel

Pansodat

Pan-a-asel

1. Amtam ja mantekalod?	1. Ammom ti agtagalog?
2. Nakaebatin ootik nem ekak
amten mengi-sel.	2. Maawatak bassit ngem
diak ammo nga isao.
3. Amtak ja man-asel ni bassit.	3. Bassit laeng ti maisaok.
4. Ngantoy pengikowan mo ni
esel jo?	4. Ania ti ____ iti saoyo.
5. Moka ebati i naka pan-ikowan?	5. Maawatam ti ibagbagak?
6. Ekak ebatan.	6. Diak maawatan.
7. Nganto?	7. Ulitemman.
8. Iyaadoniy moy esel.	8. In-innayadem kadi ti
agsao.
9. Edaing ken man-ingdes?	9. Naglaingka nga agsao
ti English.
10. Aliben korek i nakapan-a-
sel.	10. Saan nga kusto ti
panagsaok.
11. Naka pay laeng man-ad-aral
ni Ilokano.	11. Agad-adalak pay laeng
nga agsao iti Ilocano.

1. Marunong ba kayong magsalita ng Tagalog?	1. Do you know how to speak Filipino?
2. Nauunawaan ko po ng kaunti ngunit hindi ako makapagsalita.	2. I understand a little but I don't know how to speak it.
3. Nakakapagsalita ako ng kaunti.	3. I speak it a little.
4. Ano ang ____ sa inyong salita?	4. How do you say ____ in your language?
5. Nauunawaan mo ba ang aking sinasabi?	5. Do you understand what I am saying?
6. Hindi ko po nauunawaan.	6. I don't understand.
7. Pakiulit mo nga.	7. Please repeat that.
8. Magsalita kayo ng marahan.	8. Speak more slowly.
9. Mahusay kayong magsalita ng Ingles.	9. You speak English well.
10. Hindi maayos ang aking pagsasalita.	10. My speech is not grammatical.
11. Nag-aaral pa lamang akong magsalita ng Ilokano.	11. I am still learning how to speak Ilocano.

Pansodat

1. Bodoren ko genin i ballpin mo?	1. Bulodekman ti penmo iti apagbiit.
2. Mengipaw-itak ni sulat sonen nanang ko.	2. Agsuratakto ken ni Nanang.
3. Mesepol ko i papel, stam tan enbelop.	3. Masapulko iti papel, selyo ken sobre.
4. Ipilmam i ngaran mod shay.	4. Isuratmo ditoy ti naganmo.
5. Ilaw mo iya solat shi post office.	5. Pakibusonmo daytoy suratko.
6. Menomkallak ni shewen sankekinsi tan enem ma sais ja stam.	6. Gumatangak man ti dua nga selyo nga sagkikinse ken maysa nga sag-sesenta.
7. Toy mebedin ja pantelegramaan?	7. Ayan ti pagtelegramaan ditoy?

1. Pahiram nga po ng 'ballpen' ninyo sandali.	1. May I borrow your pen for a moment?
2. Magpapadala ako ng sulat sa nanay ko.	2. I will send a letter to my mother.
3. Kailangan ko ng papel, selyo, at sobre.	3. I need paper, stamps and an envelope.
4. Lumagda kayo rito.	4. Sign your name here.
5. Dalhin ninyo ang sulat na ito sa koreo.	5. Take this letter to the post office.
6. Pagbilhan mo ako ng dalawang selyong tig-kikinse at isang selyong tig-sisenta.	6. Sell me two 15 centavo stamps and one 60 centavo stamp.
7. Saan kami maaaring magpadala ng telegrama?	7. Where can we send a telegram?

Timpo Ni Panangan

Kilakilasi Ni Mekan

Penomkal Tan Fantabal

Timpo ni Panangan

1. Ne-agangak tan na-bawak.	1. Mabisinak ken maka-inumak.
2. Mengan kito et.	2. Mangan tayon.
3. Panpesel ka ayshiy baibaing.	3. Manganka a nalaing.
Dika agbabain.
4. En-amis tan asesil-an.	4. Naimas ti sinda tayo
ken medyo nagasang.
5. Pangda ka pay.	5. Mangalaka pay.
6. Kosto, napsellak.	6. Kuston. Nabsugakon.
7. Shanom ka.	7. Makiinumak man bassit.

1. Ako ay nagugutom at nauuhaw.	1. I am hungry and thirsty.
2. Kumain na tayo.	2. Let's eat now.
3. Kumain kayong mabuti; huwag kayong mahihiya.	3. Eat well, don't be shy.
4. Masarap at maanghang-anhang ang pagkain ito.	4. It's delicious and a little peppery.
5. Kumuha pa kayo.	5. Take some more.
6. Ayaw ko na, busog na ako.	6. I can't, I'm full.
7. Pahingi nga po ng inumin.	7. Give me a drink of water, please.

Kilakilasi ni Mekan

Natnateng

palja	paria
osjek ni angdil	rabong
ogso	sabunganay
doriyas	utong
monggo	balatong
shipoljo	repolyo
kakoy	kahoy
ma-is	mais
tarong	tarong
bawang	bawang
agat	laya
okra	saluyot
siboyas	lasona
sadsaro	gisantes
pitsay	petsay
sili	sili
tabongaw	tabungaw
kalombasa	karabasa
dokto	kamoti
kamatis	kamatis

Prutas

atis	atis
abokado	abocado

Mga Gulay

ampalaya	ampalaya
labong	bamboo shoots
puso ng saging	banana blossom
sitao/sitaw	beans-long
monggo/balatong	beans, monggo
repolyo	cabbage
kamoteng-kahoy	cassava
mais	corn
talong	eggplant
bawang	garlic
luya	ginger
okra	okra
sibuyas	onion
sitsaro	peas
petsay	pechay
siling pula	red pepper
upo	squash-white
kalabasa	squash-yellow
kamoteng-baging	sweet potatoe
kamatis	tomato

Prutas

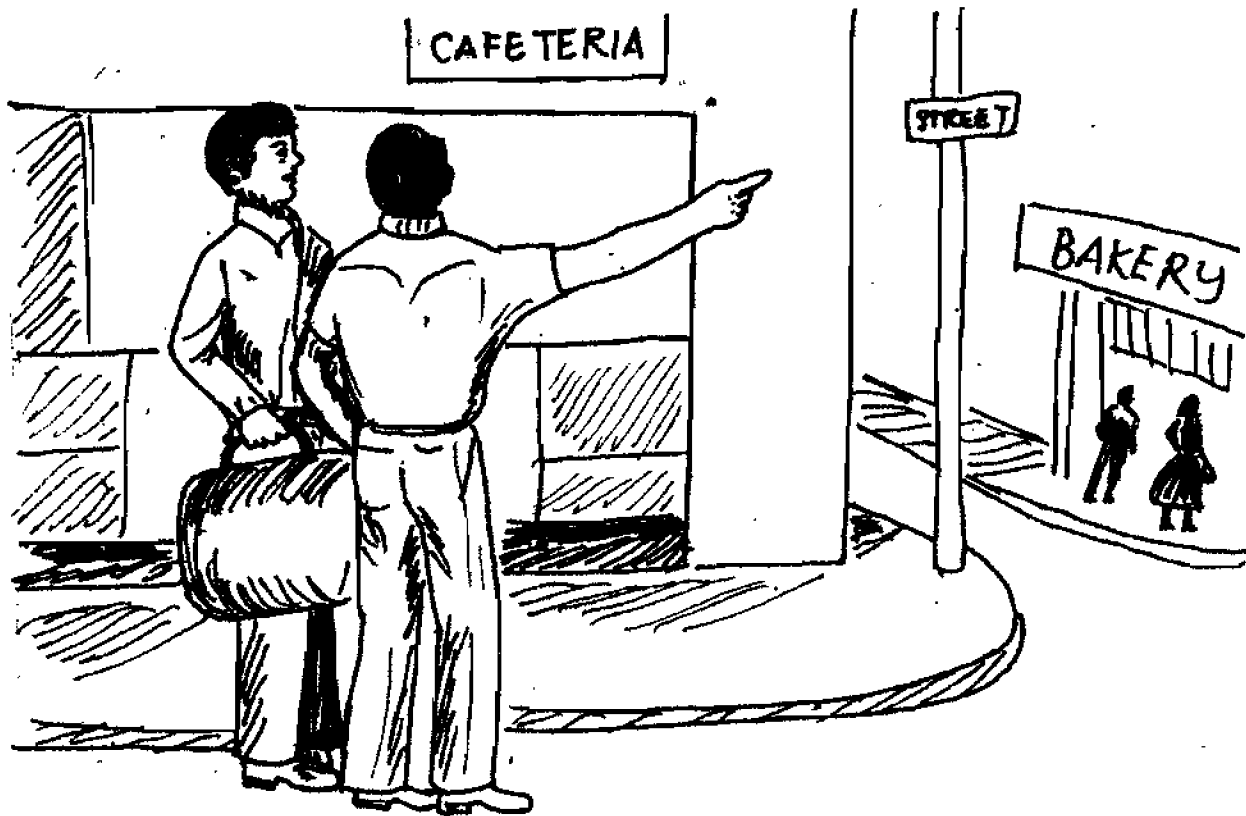
atis	atis
abokado	avocado

balat	saba	saging	banana
niyog	niog	niyog	coconut
niyog	naganus a niog	buko/mura	coconut-young
bayabas	bayabas	bayabas	guave
kalamansi	kalamansi	kalamansi	kalamansi
dangka	anangka	angka	jackfruit
mangka	mangga	mangga	mango
kakel	sangkis	dalanghita	orange
tapaja	papaya	papaya	papaya
pangshan	pinya	pinya	pineapple
doban	lukban	suha	pomelo
kainito	kaimito	kaimito/kaymito	star-apple
<u>Kilakilasi ni Apag</u>		<u>Karne</u>	
baka	karne ti baka	karning baka	beef
manok	karne ti manok	karning manok	chicken
ka-dang	rasa	alimasag	crab
piskaw	pindang	daing	dried fish
pa-ideng	ikan, lames	isda	fish
pato	pato	karning pato	duck
baboy	karne ti baboy	karning baboy	pork
<u>Komkompormi</u>		<u>Sari-sari</u>	
kapi	kapi	kape	coffee
itsa	itsa	tso/tsaa	tea
katas	gatas	gatas	milk
asin	asin	asin	salt
asokal	asukar	asukal	sugar

Penomkal tan Pantabal

1. Piga i sakey yarda niyay ja dopot?	1. Mano ti sangayerda kadaytoy?
2. Palit itan. Ayshi tabal to?	2. Nagngina daytan! Dila mabalin nga kissayam?
3. Edaka itan.	3. Nalaka daytan.
4. Piga i piyan mo?	4. Mano ti kayatmo aya?
5. Datoim pay.	5. Nayonam pay bassit.
6. Iakan mo ni dimen pisos?	6. Mabalin iti lima a pisos?
7. Owen. Pigen yarda i piyan mo?	7. Sige, mano nga yerda ti kayatmo?
8. Mam, menomkal ka ni basket?	8. Ading/Manang, gumatangka iti basket.
9. Sipa i nandaga?	9. Asino ti nagaramid?
10. Sikak.	10. Inaramidko.
Inaramid ti ima.
11. Towa i nanashalan mo ja mengimag ni basket?	11. Sadino ti nagadalam nga nagaramid ti basket?
12. Tinod-an towak nanang ko.	12. Ni Nanang. Isu ti nangisuro kaniak.

1. Magkano ang isang yarda ng telang ito.	1. How much is a yard of this cloth?
2. Ang mahal naman. Maaari bang tumawad?	2. That's expensive. Can't you give a discount?
3. Napakamura na ito.	3. It's very inexpensive as it is.
4. Magkano ang gusto mo?	4. How much would you want to pay for it?
5. Dagdagan mo pa ng kaunti.	5. Offer a bit more.
6. Ibibigay mo ba ng limang piso.	6. Can you give it for ₱5.00?
7. Sige. Ilan yarda ang kukunin mo.	7. Okay. How many yards do you want?
8. Ale, gusto ba ninyong bumili ng basket.	8. Ma'm, would you like to buy a basket?
9. Sino ang gumawa niyan.	9. Who made it?
10. Ako po. Gawa po ito sa kamay.	10. I made it myself/It's handmade.
11. Saan ka natutong gumawa ng basket?	11. Where did you learn how to make baskets?
12. Tinuruan po ako ng nanay ko.	12. My mother taught me.

Panbiyake

Maypangkep Ni Timpo

Panshemag Shi Shudad

Panbiyake

1. Ser, egshien ko.	1. Siakon ti mangkarga dayta kargam, Apo.
2. Bay-im, warey mengegshi.	2. Bay-amon, addan ti mangkarga.
3. Bay-im itan, egshi-en ko.	3. Ibatim ta maysa ta awitek.
4. Piga i bayshan kon emin.	4. Mano amin ti pagbayadko?
5. Ansan. Iaknan taka bengat ni epat ja pisos.	5. Napalalo unay daytan. Ikkanka laeng iti uppat nga pisos.
6. Ondaw ka shi Ilokos?	6. Mapanka idia y Ilocos?
7. Owen, ngaran toy pandokanan no ondawek shiman?	7. Wen, ania ti pagluganak nga mapan idia y.
8. Pandogan kedman ja bas.	8. Dayta nga lugan ti pagluganam.
9. Pakidawka.	9. Surotennak.
10. Toy paradaan ni jeep para Santa Maria?	10. Ayan ti pagluganan nga mapan idia y Santa Maria?
11. Shiman, nem mas mapmapteng i traysikel.	11. Idia y, ngem nasaysayaat no agtraysikelka.
12. Kasanoy kabijag ni biyake manpa Baguio?	12. Kasano ti kabayagna iti panagbiahe nga mapan idia y Baguio?

1. Mama, ako na ang magdadala.	1. Sir, I will carry. O.K.
2. Huwag na, may magdadala na.	2. Nevermind, someone is doing it already.
3. Iwan mo ang isang iyan at ako na ang magdadala.	3. Leave that one; I will carry it.
4. Magkano ang sisingilin mo sa lahat ng ito.	4. How much will you charge for all this?
5. Ang mahal naman! Apat na piso na lang.	5. That's too much. I will give four pesos only.
6. Papunta ba kayo sa Ilokos?	6. Are you going to Ilocos?
7. Oo, ano ang aking sasakyan papunta roon.	7. Yes, what do I take to get there?
8. Sumakay kayo sa bus na iyon.	8. You take that bus.
9. Sumonod kayo sa akin.	9. Follow me.
10. Saan ang sakayan patungo sa Santa Maria.	10. Where do I get the jeep to Santa Maria?
11. Sa dako roon, pero mabuti pa ay sumakay kayo sa traysikel.	11. Over there, but it's better to take a tricycle.
12. Gaano katagal ang biyahe papunta sa Baguio?	12. How long is the trip to Baguio?

13. Ondaw emod balon oras.
14. Manbedon kita?
15. Toy pan-a-pasan mo?
16. Mekidaw ka angkel/anti.
17. Pandogan ka. Isingpet koy kalkam.
18. Piga i plitik pati kalka.
19. Man-a-pasak shi palengke.

13. Dandani walo nga oras.
14. Agbalon tayo?
15. Sadino ti pagdissaagam?
16. Pagdissaagan? Aglugan kayo, tata/nana?
17. Aglugan kayon. Ikargak ti kargayo dita rabaw ti jeep.
18. Mano ti pletek kuntudo daytoy kargak?
19. Dita merkado ti pagdissaagak.

13. Humigit-kumulang sa walong oras..
14. Kailangan bang magdala tayo ng makakain sa daan?
15. Saan kayo bababa?
16. Sasama ba kayo, mama/ale?
17. Sakay na. Ilalagay ko ang kargada ninyo sa ibabaw ng dyip.
18. Magkano ang aking pasahe pati kargada ko?
19. Bababa ako sa palengke.

13. Eight hours, more or less.
14. Should we take something to eat on the way?
15. Where will you get off?
16. Are you coming, uncle/auntie?
17. Get on. I will put your cargo on top of the jeep.
18. How much is the fare for myself and the cargo?
19. I'll get off at the market.

1. Pandiritso ka.	1. Agderetsoka laeng dita.
2. Panbowelta ka shi kanawan.	2. Agpakanawanka dita nagsulian ti kalsada.
3. Panbowelta ka shi kanigid keposposan nonta taytay.	3. Agpakanigidka kalpasan ti rangtay.
4. Towa si tatangmo tan si nanangmo?	4. Ayan ni Tatangmo ken ni Nanangmo?
5. Wara si tatang shi naykayang nem wara si nanang shi naydoong.	5. Adda ni Tatang idiyay ngato, ngem ni Nanang ket adda dita baba.
6. Sama baley shi beneg ni simbaan baley nen angkel ko.	6. Ti balay iti likudan ti simbaan ket balay ni uliteg.
7. Itiyed mod man.	7. Sunang-at kayo idiyay.
8. Shelong kadi.	8. Sumalog kayo ditoy.
9. Salsheng ked ma kolba.	9. Agsardeng kayo dita nagsulian ti kalsada.
10. Man-a-pasak shiyay.	10. Agdissaagak ditoyen.

1. Lumakad kayo ng tuloy-tuloy.	1. Go straight ahead.
2. Kumanan kayo sa kanto.	2. Turn right at the corner.
3. Kumaliwa kayo pagkalampas ng tulay.	3. Turn left after the bridge.
4. Nasaan ang tatay at nanay mo.	4. Where is your father and mother?
5. Ang tatay ay nasa itaas, ang nanay po naman ay nasa ibaba.	5. He is upstairs but mother is downstairs.
6. Ang bahay na nasa likod ng simbahan ay sa aking tiyo.	6. The house behind the church is my uncle's.
7. Umakyat kayo.	7. Climb up there.
8. Bumaba kayo.	8. Come down here.
9. Huminto sa kanto.	9. Stop at the corner.
10. Bababa na ako rito.	10. I will get off here.

Maypangkep ni Timpo

1. Mapteng tep ne-ogew.
2. Petang ja pasiya tep timpo ni ogew.
3. Teg-en.
4. Emanshekem tep warey powek shi Cagayan.
5. Petey i kalsara tep si-oshanan.
6. Epigsey oran nonta kasheman.
7. Ebangonnak ni kerol nonta malebi.
8. Petang shiyay nem teg-in shi Baguio.

1. Nasayaat ta saanen nga agtutudo.
2. Nakapudpudot ta kalgaw ngamin.
3. Naglammin.
4. Naka-angangin ta adda ngamin bagyo idia'y Cagayan.
5. Nakapitpitak ti kasada ita nga panagtutudo.
6. Nagtudo ti napigsa idi kalman.
7. Nakariingak gapu iti gurruod idi rabii.
8. Napudot ditoy ngem nalaniis idia'y Baguio.

1. Mabuti at hindi na umuulan.	1. It's good that it's no longer raining.
2. Napakainit dahil tag-init na ngayon.	2. It is very hot because it's dry season.
3. Maginaw.	3. It is cold.
4. Mahangin dahil may bagyo sa Cagayan.	4. It is very windy because there's a typhoon in Cagayan.
5. Ang daan ay maputik dahil tag-ulan.	5. The road is muddy because it's rainy season.
6. Umulan ng napakalakas kahapon.	6. It rained very hard yesterday.
7. Nagising ako dahil sa kulog kagabi.	7. The thunder woke me up last night.
8. Mainit dito pero maginaw sa Baguio.	8. It is hot here but it is cold in Baguio.

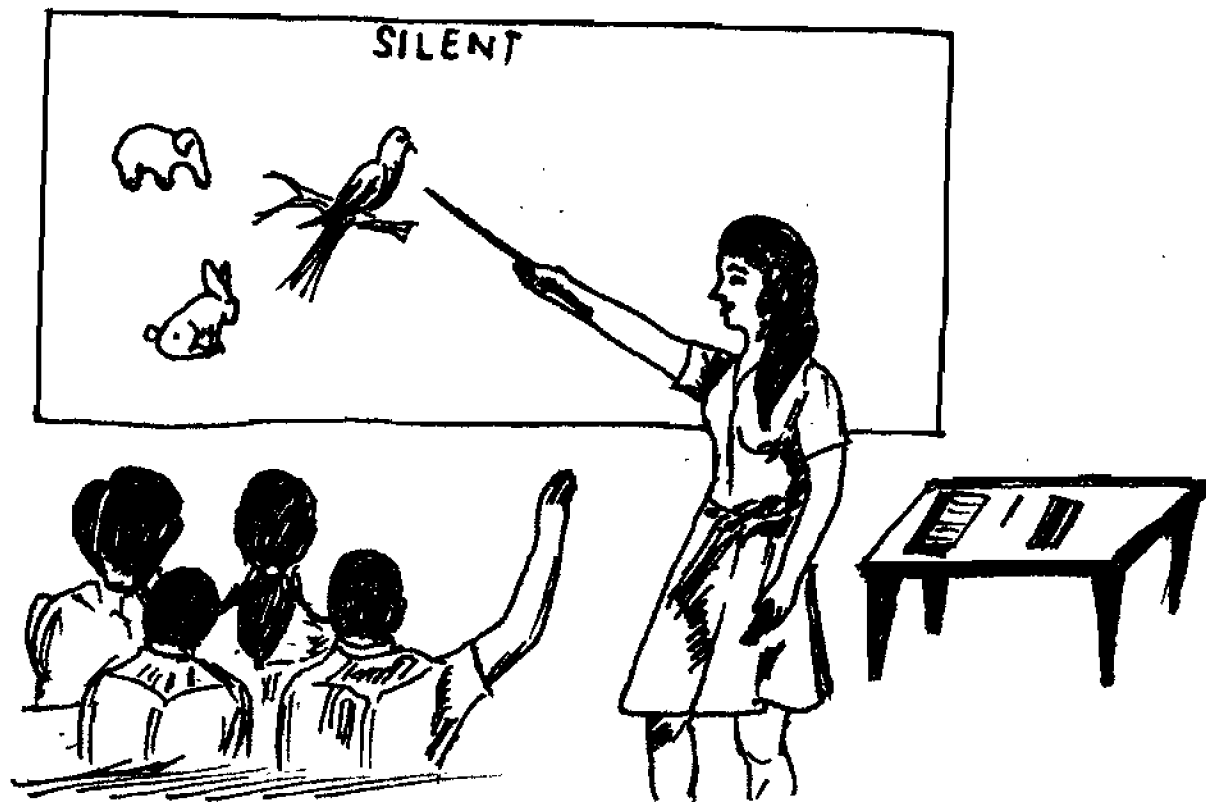
Paracheang Shi Saudad

1. Toy penomkallan ko ni newspaper?
2. Toy panperipiran ko ni delos?
3. Toy kad-an ni dentist?
4. Toy opisina ja penomkalan ni eroplanon tikit?
5. Itoshom i shalan shi palengke.
6. Towa i mapteng ja panganan?
7. Arabi pay i Trinidad?

1. Ayan ti paggatangan iti pagiwarnak?
2. Ayan ti agtartarimaan ti relo ditoy?
3. Ayan ti dentista?
4. Ayan ti pangalaan ti ticket nga aglugaan ti eroplano?
5. Ayan ti dalan nga mapan idiaay merkado.
6. Ayan ti nasayaat nga restaurant?
7. Adayo pay ti Trinidad?

1. Saan ako makakabili ng pahayagan?
2. Saan maaaring magpakumpuni ng relo?
3. Saan mayroon dentista?
4. Saan makakabili ng tiket sa eroplano?
5. Saan ang papuntang palengke?
6. Saan mayroon mabuting 'restaurant'?
7. Mas malayo pa ba sa Trinidad?

1. Where can I buy a newspaper?
2. Where can I get a watch repaired?
3. Where is a dentist?
4. Where is the airplane ticket office?
5. Show me the way to the market.
6. Where is a good restaurant?
7. Is it much further to Trinidad?

Tabtabel Shi Eskuwedaan

Sota Ira Emankoshap, Emantejab Tan
Konkompormi Ja Emankiykiy

Tabtabel Shi Eskuwedaan

1. Itneng jo nin.	1. Denggenyo nga umuna.
2. Itneng jon pasiya.	2. Denggenyo nga nalaing.
3. Songbati joy salodsod.	3. Sungbatanyo ti saludsod.
4. Is-et joy basa.	4. Pigsaaanyo ti agbasa.
5. Iledodop joy basa.	5. Dayta matayo ti pagbasayo
6. Basayo mowan.	6. Adalenyonto manen.
7. Warey ibagak, songbati jo.	7. Agsaludsodak ket sungbatanyo.
8. Etan kayo.	8. Tumakdor kayo.
9. Tongaw kayo.	9. Agtugaw kayo.
10. Itekay joy takday jo no amta yo i songbat.	10. Itayagyo ti imayo no ammoyo ti sungbatna.
11. Ipkes mo egmaytetneng.	11. Pigsaaam ti agsao. Saan daka nga mangngeg.
12. God.	12. Nasayaat.
13. Kusto.	13. Kusto dayta.
14. Mistik.	14. Saan nga kusto.

1. Makinig muna kayo.	1. Listen first.
2. Makinig kayong mabuti.	2. Listen carefully.
3. Sagutin (ninyo) ang tanong.	3. Answer the question.
4. Basahin (ninyo) ng ma'ahas.	4. Read aloud.
5. Basahin (ninyo) ng mahina.	5. Read silently.
6. Pag-aralan ninyo itong muli.	6. Study it again.
7. Magtatanong ako, sagutin ninyo.	7. I'll ask a question, you answer.
8. Tumayo ka.	8. Stand up.
9. Maupo ka.	9. Sit down.
10. Itaas ninyo ang inyong kamay kung alam ninyo ang sagot.	10. Raise your hand if you know the answer.
11. Lakasan mo. Hindi ka naming marinig.	11. Speak louder. We can't hear you.
12. Magaling.	12. Good.
13. Tama.	13. Right.
14. Mali.	14. Wrong.

nowang
posa
kipkip
manok
baka
boyaja

olsa
aso
tingiy
bayek
bonjagaw
kanso
opa
kabajo
kotkotdi
aki
otot
botbotog
kawitan
oleg
palashongay

nuang
pusa
piek
manok
baka
buwaya

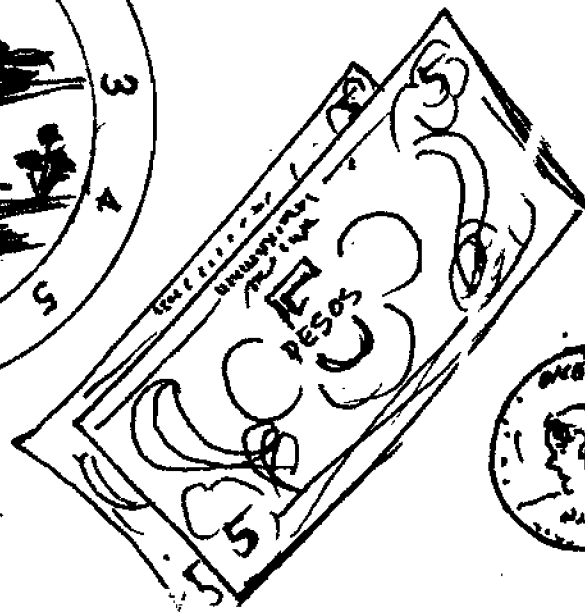
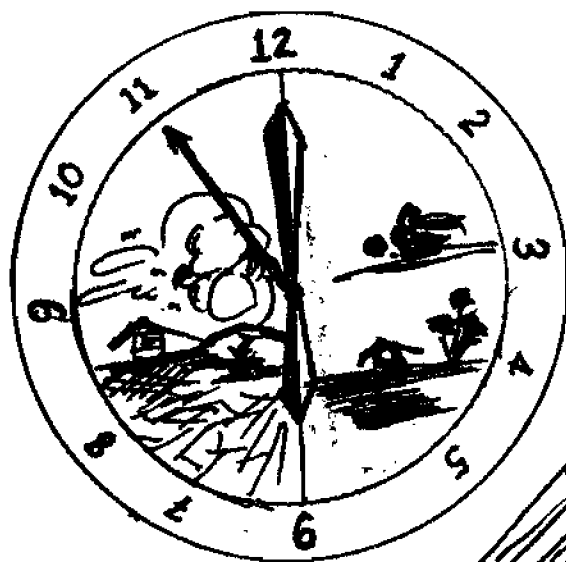
ugsa
aso
tukak
bayyek
alibut
ganso
upa
kabalyo
alutiit, banyas
sunggo
utut
baboy
kawitan
uleg
pagong

kalabaw
pusa
sisiw
manok
baka
buwaya

usa
aso
palaka
kiti-kiti
tuko
gansa
inahing manok
kabayo
butiki
matsing/unggoy
daga
baboy
tandang
ahas
pagong

carabao
cat
chick
chicken
cow
crocodile/
alligator
deer
dog
frog
tadpole
gecko
goose
hen
horse
lizard
monkey
mouse/rat
pig
rooster
snake
turtle

tetiyeng	kuton	langgam	ant
dinowan	uyukan	bubuyog	bee
kalkal	barrairong	salagubang/ uwang	beetle
bo-bo-do	kulibangbang	paru-paro	butterfly
ataro	igges	higad	caterpillar
kamayan	gayaman	alupihan	centipede
badaki	ipes	ipis	cockroach
kikiyes	kuryat	kuliglig	cricket
sho-sho-ti	simot-simot	tutubi	dragonfly
kemkemti	kulalanti	alitaptap	firefly
timel	timel	pulgas	flea
agamayo	ulmog	hanip	chicken flea
pepangat	ngilaw	langaw	fly
shoron	dudon	balang/ tipaklong	grasshopper
koto	kuto, lis-a	kuto	louse, lice
imok	lamok	lamok	mosquito
bo-bo-do	sinan kulibang- bang	gamu-gamu	moth
kekaba	lawwa-lawwa	gagamba	spider
anay	anay	anay	termite
biges	igges	uod/bulati	worm

Oras

Panbidang

Pilak

Pengibaga ni Oras

1. Nganton oras i panshoki ni miting?	1. Ania nga oras ti miting tayo?
2. Alas nowebe ni agsapa.
Ala ona ni ma-shem.
Alas dos medja ni ma-shem.
Alas kuwarto kurentay singko ni ma-shem	2. Alas nueve iti bigat.
Ala una iti malem.
Alas dos treinta iti malem.
Alas kuarto kuarenta isingko iti malem.
3. Mebejag pay laeng.	3. Mabayag pay?
4. Ngaran ni oras?	4. Ania ti orasen?
5. Edaraw ka.	5. Naladawkan.

Ngaran ni Akew

Domingko
Donis
Madtis
Midkolis
Kuwebis
Biyadnis
Sabaro

Dominggo
Lunes
Martes
Miercoles
Huebes
Biernes
Sabado

1. Anang oras magsisimula ang pulong.
2. Alas nuebe ng umaga.
Ala-una ng hapon.
Alas-dos medya ng hapon
Alas kwatro-kwarenta'y
singko ng hapon
3. Matatagalan pa ba?
4. Anong oras na?
5. Huli na kayo.

Linggo

Lunes

Martes

Miyerkoles

Huebes

Biyernes

Sabado

1. What time does the meeting start?
2. Nine in the morning.
1:00 in the afternoon.
at 2:30 pm
at 4:45 pm
3. Will it be a long time yet?
4. What is the time?
5. You're late.

Sunday

Monday

Tuesday

Wednesday

Thursday

Friday

Saturday

Kaakawan tan Kalebian

1. kaakawan/kalebian	1. aldaw/rabii
2. niman/nem mashem	2. ita nga aldaw/rabii
3. ka-sheman/na-shem	3. idi kalman/rabii
4. kabasan/ma-shem ni kabasan	4. inton bigat/rabii no bigat
5. sakey ka-sheman	5. idi naminsan nga aldaw
6. sakey ma-shem da	6. idi naminsan nga rabii
7. nonta ma-shem	7. idi kalman ti malem
8. emankedabi	8. sumipnget
9. nonta esidaw	9. sardam
10. kawen dabi	10. tengnga ti rabii
11. emanka-akew	11. parbangon
12. agsapa	12. agsapa
13. alas dose	13. tengnga ti aldaw, agmatuon
14. ekiwid	14. malem
15. dinmetep i akew	15. panaglennek ti init

1. araw/gabi
2. ngayon/mamayang gabi
3. kahapon/kagabi
4. bukas/bukas ng gabi
5. kamakalawa
6. kamakalawa ng gabi
7. kahapon ng hapon
8. agaw-dilim
9. pagkalipas ng dilim
10. hating-gabi
11. madaling-araw
12. umaga
13. tanghali
14. hapon
15. paglubo ng araw

1. day/night
2. today/tonight
3. yesterday/last night
4. tomorrow/tomorrow night
5. day before yesterday
6. night before last
7. yesterday afternoon
8. twilight
9. after dark
10. midnight
11. dawn
12. morning
13. noon
14. afternoon
15. sunset

1. nonta ekay
2. nonta agsapa
3. nem ma-shem
4. niman
5. sanem ekay

1. san akew
2. san domingko
3. san bolan
4. san taw-en
5. kaakawan
6. malebi

1. sakey akew
2. inakew
3. nonta sakey taw-en
4. niman na taw-en
5. no sakey alin taw-en

1. itay laeng
2. itay bigat
3. inton malem
4. itan
5. madamdama

1. maysa nga aldaw
2. maysa a lawas
3. makabulan
4. makatawen
5. aldaw
6. rabii

1. addanto laeng ti aldaw
2. kada-aldaw
3. itay napan/napalabas a tawen
4. ita nga tawen
5. inton umay nga tawen

1. kanina
2. ngayon umaga
3. ngayon hapon
4. ngayon
5. mamaya

1. isang buong araw
2. isang linggo
3. isang buwan
4. isang taon
5. araw
6. gabi

1. balang-araw
2. araw-araw
3. nakaraan taon
4. ngayon taong ito
5. sa susunod na taon

1. a while ago
2. this morning
3. this afternoon
4. now
5. later
1. one 24 hour period
2. one week
3. one month
4. one year
5. day time
6. night time
1. someday
2. everyday
3. last year
4. this year
5. next year

Panbidang

sakey	maysa	isa	1
showa	dua	dalawa	2
tedo	tallo	tatlo	3
epat	uppat	apat	4
dima	lima	lima	5
enem	innem	anim	6
pito	pito	pito	7
balo	walo	walo	8
siyam	siam	siyam	9
sampolo	sangapulo	sampu	10
baynte	duapulo	dalawampu	20
trenta, tedon polo	tallopulo	tatlumpu	30
korenta, epat ta polo	uppat a pulo	apatnapu	40
dimenpolo, singkuwenta	limapulo	limampu	50
enemma polo	innem a pulo	animnapu	60
piton polo	pitopulo	pitumpu	70
balon polo	walopulo	walumpu	80
siyam ma polo	siam a pulo	siyamnapu	90
san dasos	sangagasut	isang daan	100
san dibo	sangaribo	isang libo	1000

pilmiro	umuna	una	first
kapinshowa	maikadua	ikalawa	second
kapintedo	maikatlo	ikatlo	third
kapinepat	maikapat	ikapat/ikaapat	fourth
pinsak	maminsan	minsan	once
pinshowa	mamidua	dalawang beses/ ulit	twice
pintedo	mamitlo	tatlong beses/ ulit	thrice
pin-epat	mamimpat	apat na beses/ ulit	four times
pindima	maminlima	limang beses/ ulit	five times
kanayon	masansan	madalas	often
pinpinsak	sagpaminsan	bihira	seldom
kanayon	kanayon	malimit/palagi	always
no sin-ashom	no dadduma	pagkaminsan/ paminsan-minsan	sometimes

Pilak

saís

pisita

saleppi

pisos

pisos tan pisita

pisos tan saleppi/tedon saleppi

demen pisos

dies pesos

beinte pesos

singkuenta pesos

pisos

uno bainte

uno singkuenta

singko pesos/lima a pisos

diyes/diyes sentimos	₱ .10
bente/bente sentimos	₱ .20
singkwenta/singkwenta sentimos	₱ .50
piso	₱1.00
uno beinte	₱1.20
uno singkwenta	₱1.50
limang piso	₱5.00